

Mihailo Đurić

SOCIOLOGIJA MAKSA WEBERA

Naprijed, Zagreb 1987

Đurićeva knjiga o Maxu Webru (sestavljena je iz obsežne uvodne študije o Webrovi sociologiji ter iz izbora Webrovih tekstov) ni noviteta, pač pa ponatis prve izdaje iz leta 1964. Odločitev za ponatis (treba je omeniti, da je založba Naprijed ponatisnila tudi ostale štiri knjige – o Saint Simonu in Comtu, Marxu, Spencerju ter o »formalni sociologiji – ki so pred več kot dvema desetletjema izšle v zbirki Sociološka hrestomatija) je očitno znamenje, da so sociološki klasiki spet »kurentno blago«. Vendar pa se ob ponatisu Đurićeve knjige (pa tudi drugih štirih knjig) ni mogoče izogniti vprašanju, ali je sedanje zanimanje za Webrovo sociologijo mogoče potešiti s staro knjigo, tj. z izborom in komentarjem Webrovih tekstov, ki sta skušala ustreči drugačnim potrebam, kot so današnje. To vprašanje še posebej velja za uvodno študijo, saj je utemeljena domneva, da se interpretacije klasikov »starajo« še bistveno hitreje kot klasični teksti sami.

Bralcu, ki bi ga zaradi omenjenih pomislekov zanimal predvsem drugi del knjige, ponuja Đurićev izbor Webrovih tekstov kratko, vendar premišljeno in uravnoteženo predstavitev Webrovih raziskovalnih interesov. Kakovosti izbora ne zmanjšuje dejstvo, da je večina odlomkov, ki so vključeni v izbor, danes dostopna v integralnih prevodih (predvsem v srbohrvaščini, deloma pa tudi v slovenščini), pač pa to dejstvo opozarja, da je treba Đurićev izbor razumeti – danes mnogo bolj kot ob prvi izdaji – kot uvod v Webrovo sociologijo.

Na začetku izbora je Đurić postavil odlomka iz tekstov Znanost kot poklic (to besedilo je v celoti prevedeno v Webrovi knjigi Metodologija društvenih nauk, ki je izšla pri Globusu) in Politika kot poklic, ki v strnjeni obliki opredeljujeta razliko med znanstvenim (zlasti sociološkim) in političnim delovanjem. Za Webra je ta razlika ne le pomembna, ampak tudi vznemirljiva, saj različnost ne pomeni odsotnosti stičišč in nasprotij med obema področjema. Sledi prvo poglavje iz dela Gospodarstvo in družba (to obsežno delo je v celoti izdala beograjska Prosveta), kjer Weber opredeljuje temeljne sociološke pojme. Izbor odlomkov iz Protestantske etike in duha kapitalizma (v slovenskem prevodu je to delo izšlo pri Studia humanitatis) Đurić domiselno dopolnjuje s krajšo, vendar za Webra zelo značilno razpravo o racionalizmu zahodne kulture. Sledita dve, za predstavitev Webrove sociologije očitno skoraj nepogrešljivi razpravi o razredih, stanovih in strankah, ter o treh čistih tipih legitimne oblasti, izbor pa zaokroža nič manj znana študija o birokraciji. (Vsa tri besedila so iz Gospodarstva in družbe). Pri izbiri zadnjega teksta Đurića očitno ni vodilo le prizadevanje za sistematičnost, ampak tudi za aktualnost, saj v uvodni študiji opozarja na relevantnost Webrovega pojmovanja birokracije za preučevanje socialističnih družb.

Čeprav Đurić končuje svojo uvodno študijo z nekaterimi namigi o potencialni »uporabnosti« Webrove sociologije, pa zanjo ni značilno niti prizadevanje za aktualizacijo Webrove sociologije niti težnja po njeni »kritični obravnavi«, ampak je študija omejena le na sistematično predstavitev njenih temeljnih sestavin. Po kratki osvetlitvi Webrovega »življenja in dela« se Đurić najprej osredotoča na filozofske predpostavke Webrove sociologije in na njevo metodološko usmeritev, potem pa je orisan Webrov sistem socioloških

kategorij. Tem poglavjem sledi obravnava Webrovih analiz nastanka in strukture kapitalizma, v zadnjem poglavju pa je poudarek predvsem na osvežitvi Webrovega pojma oblasti.

Neaktualistična zasnova študije oziroma njena omejitev »zgolj« na sistematično predstavitev temeljnih Webrovih socioloških idej se z današnjega vidika kaže kot ključna odlika Đurićeve razprave. Povedano drugače: študija se je v dveh desetletjih in pol postarala »normalno«, tj. le zato, ker se je v tem obdobju pojavilo obilo nove literature, ki se ukvarja z interpretacijo Webrovih del. Če pustimo ob strani to dejstvo, je Đurićeva študija sama po sebi vredna pozornosti, predvsem pa je zanimiva kot dober uvod v dober izbor Webrovih tekstov. Primerjava te študije z redkimi poznejšimi našimi »kritičnimi analizami« Webrove sociologije (v katerih je »kritika« praviloma izdatno prehitela »analizo«) ponuja prepričljiv argument za tezo, da jugoslovanska sociologija vsaj na nekaterih področjih nima zgodovine v tem smislu, da bi bilo mogoče identificirati razločno kumulacijo (oziroma »razvoj«) znanj.

Kljub »srečnemu« izidu ponatisa Đurićeve knjige o Webru (kar pa ne pomeni, da bi se lahko vsak ponatis tako starega dela končal na enak način), pa ni mogoče mimo vprašanja, čemu se je treba ob več kot obilni sodobni sociološki produkciji (neprestano) vračati h klasičnim tekstom. Ali drugače: ali klasične sociološke teorije lahko »koristijo« pri analizi sodobnih družb, ki se korenito ločijo od tistih, ki so bile predmet njihove analize. Čeprav se odgovori na ta vprašanja – kot pokaže že bežen pogled na relevantno literaturo – močno razlikujejo, pa se nakazuje soglasje vsaj v tem, da ob še tako skrbni eksegezi iz klasikov ni mogoče izvabiti »pravih odgovorov na prava vprašanja«. Njihova vloga je lahko predvsem katalizatorska, tj. branje socioloških klasikov se »splāča« toliko, kolikor spodbuja porajanje novih raziskovalnih vprašanj. Še najbolj pa se seveda splāča tedaj, ko se izteče v takšna raziskovanja, ki prebijajo spoznavne horizonte, ki so jih zarisale klasične teorije. Klasi ki so torej najbolj »koristni« tedaj, ko »odpravljajo« sami sebe.

Obilje sodobnih raziskav, ki se tako ali drugače opirajo na Webrovo sociologijo, priča, da katalizatorska vloga njegovih tekstov (še) ni izčrpana. Weber torej nesporno spada k tistim klasikom, katerih branje se še vedno »splāča«. Zato se ni bati, da bo ponatis Đurićeve knjige o Webru ostal brez bralstva.

Ivan Bernik